

ZİYAD EBÜZZİYA'NIN ŞİNASI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE

Bedri MERMUTLU

GİRİŞ

Tanzimat sonrası Osmanlı düşünce ve edebiyatının önde gelen bir ismi olmasına rağmen Şinasi ile ilgili çalışmalar hâlâ yeterli olmaktan çok uzaktadır. Bunda, Şinasi'nin hayatı hakkındaki eldeki verilerin kıtlığının önemli payı olduğu şüphesizdir, Olmayan veya az olan malzeme üzerinden çok şey üretilmesi beklenemez. Buna rağmen en ufak ip uçlarını bile değerlendirerek eldeki bilgileri genişletmeye çalışan ve hatta yeni kaynaklar ve bilgiler keşfeden değerli araştırmacılar sayesinde Şinasi'nin etrafındaki sis perdesinin nispeten hafiflediğini de görmekteyiz.

Ziyad Ebüzziya'nın ölümünden sonra yayınlanan eseri (*Ebüzziya, 1997*) bu konudaki son çalışmalardan biri ve gerçekten uzun yıllara dayanan büyük bir emeğin ürünüdür. İlginçtir ki yine Şinasi'nin hayatı ve kişiliği üzerine yazılan en derli toplu yazılar da ilk defa Ziyad Bey'in dedesi Ebüzziya Tevfik Bey'in kaleminden çıkmış yazılardır. Ebüzziya ailesi dededen toruna Şinasi ilgisini saygın bir emanet olarak gören ve bunu en iyi şekilde yaşatmayı başarmış olan bir ailedir.

Şinasi'nin hayatım belli başlıklar altında irdeleyen Ziyad Bey'in eserinin, üzerine oturduğu fon şüphesiz ki Ebüzziya Tevfik Bey'in yazılarıdır, Ziyad Bey kâh eleştirerek -çoğu yerde de- kâh tevil ederek Ebüzziya Tevfik Bey'in yazılarıyla kurduğu bir diyalog, daha doğrusu bir paslaşma üslubunu açıkça hissedilecek biçimde eserine egemen kılmaktan kurtulamamış ya da kaçınmamıştır. Ebüzziya'yı haklı göstermek için yapılan teviller çoğu yerde zorlama sınırına varınca Ziyad Bey'in güç aldığı kaynağın, aynı zamanda eserine nasıl zaaf kattığını da görmekteyiz.

Ziyad Ebüzziya'nın eserinin yayınlanmasından bir yıl önce tamamlamış olduğumuz doktora tezinde (*Mermutlu, 1996*) ifade ettiğimiz bilgiler

ve düşüncelerin bir bölümüyle Ziyad Ebüzziya'nın eserinde ortaya konan bilgiler ve düşünceler arasında gördüğümüz paralellikler bir yandan bizim ulaştığımız sonuçları teyit etmesi bakımından, diğer yandan da o konulardaki tereddütlerin artık noktalanması gerektiği bakımından sevindirici bir keyfiyettir.

Ziyad Ebüzziya'nın eserinde Şinasi ile ilgili olarak öne sürülen görüşleri üç bakımdan irdeleyebiliriz:

- Yeni bilgiler;
- Çelişik bilgiler,
- Yanlış bilgiler.

YENİ BİLGİLER

Ziyad Ebüzziya'nın Şinasi ile ilgili olarak elde etmiş olduğu yeni bilgiler şu maddeler etrafında toplanabilir:

Şinasi'nin babasının Topçu Yüzbaşısı olduğu Ebüzziya'dan beri devam edegejen bir rivayettir (*Ebüzziya Tevfik, 1329: 226*). Ancak Şinasi'nin babasının Topçu Yüzbaşısı olması, o tarihlerde böyle bir rütbe ve görevin bulunmaması dolayısıyla mümkün değildir. Şinasi'nin babası Topçu-başı veya Piyade Yüzbaşısı olabilir (*Ebüzziya, 1997: 34-39*).

Şinasi "Sirkeci Mustafa Ağa Sıbyan Mektebine devam etmiş olmalıdır. Çünkü evine en yakın Sıbyan Mektebi buydu (*Ebüzziya, 1997: 47*).

Şinasi 13-14 yaşlarında mahallesindeki Sıbyarı Mektebini bitirdikten sonra "Tophane Mek-tubî Kalemine" "çırağ" olarak verilmiştir (*Ebüzziya, 1997: 50-51*).

Şinasi'nin 1851 'deki Fransa adresi: "Gran-de Rue de Fontenay 78"dir. Şinasi, o tarihte Paris'ten 25 kilometre kadar uzakta, Fontenay-aux- Roses'de ikamet etmiştir. Bu ikametinin nedeni, Ali Paşa'nın da Fransa'dayken öğrenimini yaptığı Cizvit papazlarının idaresineki

College Saint Barbe'in buraya yakınlığıydı. Şinasi'nin bu okula devam etmiş olması çok muhtemeldir. Şinasi 1852'de Paris'e geçmiş, adres olarak da Osmanlı Devleti Büyükelçiliği binasını göstermiştir: 1 Rue des Champs Elysees, âl-'Ambassade de l'Empire Ottomane (*Ebüzziya, 1997:80-81*).

Şinasi 1851 Haziran'ından 1865 Haziran'ı sonrasına kadar Societe' Asiatique üyesidir. 1865 Haziran'ından sonra Şinasi'nin bu dernekten ayrılmasının nedeni 1865'ten az önce Paris'te kurulmuş olan Societe" Orientale olabilir. Rosny isimli bir oryantalistin kurmuş olduğu bu derneğin amacı özellikle Osmanlı İmparatorluğu ve İslâm ülkeleriyle diğer bazı Doğu memleketleriyle ilgili kitaplar ve belgeler yayımlamaktır. Ancak bu yeni dernek uzun süre varlık gösteremeyip dağılıp gitmiştir (*Ebüzziya, 1997: 84-85*).

Galatasaray Sultanisi kayıtlarından çıkarılan bilgilere göre Şinasi'nin oğlu Hikmet'in 1858 yılında doğmuş olması kuvvetli bir ihtimaldir. Bu durumda babası öldüğü zaman Hikmet Şinasi'nin Ebüzziya'nın bildirdiği gibi 9-10 yaşlarında değil, 12-13 yaşlarında olması gerekir (*Ebüzziya, 1997: 153*).

Padişah Abdülaziz Avrupa'dan dönüşünde Peşte'den ayrılınca (2 Ağustos 1867) Şinasi Peşte'de kalmıştı; Peşte Maslahatgüzarı Haydar Efendi'nin mektuplarından öğrendiğimize göre Şinasi bu fırsattan yararlanarak Macar dil bilginleri ve müsteşrikleri ile temasta bulunmuştu (*Ebüzziya, 1997: 282*).

Ayrıca Şinasi'nin Avrupa'dan ikinci kez dönüş tarihi, Encümen-i Daniş üyeliği meselesi, Reşid Paşa ve Ali Paşa ile münasebeti çerçevesinde Meclis-i Maarif üyeliğine tayini ve azli, Avrupa'ya kaçışı gibi konularda Ziyad Ebüzziya ile benzer gerekçelerle aynı sonuçları paylaşmış olduğumuz görülmektedir (*Mermutlu, 1996:15-19, 26-36*).

ÇELİŞKİLİ BİLGİLER

Yukarıda değindiğimiz değerli tespitlerin yanında aynı konu üzerinde birbiriyle telif edilmesi mümkün olmayan bilgiler, çelişkiler ya da bilgi boşluklarına da Ziyad Ebüzziya'nın eserinde rastlanmaktadır:

Şinasi'nin Sormagir'deki "öldüğü evin annesinden kendisine kalan ev olduğunu kabul etmek hata olmaz. Yukarıdan beri ileri sürdüğümüz düşüncelerin ışığında Şinasi'nin bu evde doğmuş olduğunu kabul edebiliriz... Şinasi'nin doğduğu, yetiştiği ve içinde öldüğü evin yeri yangın felaketini görmemişse de..." (*Ebüzziya, 1997: 20*) gibi açık beyanların ardından "...Ayrıca Cihangir'de Şinasi'nin annesinin 1247 Recep ayında (1831 Aralık) bir ev satın aldığını, Şinasi'nin ise içinde vefat ettiği evi 1277 (1860) tarihinde yani Tasvir-i Efkâr'ı çıkarmaya hazırlanırken satın aldığını belgelerle tespit etmiş bulunuyoruz" kesin beyanıyla karşılaşmaktayız (*Ebüzziya, 1997: 336*). Ve de eserde, sözü edilen "belgeler"in herhangi bir izine rastlanmamaktadır.

"Ebüzziya'nın dediği gibi 'bir iki yaşında yetim kalan' Şinasi'yi, Anadolu'nun binler ve binlerce fedakâr analarından bir örnek olan bu Esmâ Kadın, gencecik yaşına rağmen, tekrar evlenmeden(korumuş), bütün varlığı ile kendisini evladına adamıştır..." (*Ebüzziya, 1997: 42*) dendiikten sonra eserin bir başka sayfasında "...annesinin babasının şahadetinden sonra tekrar evlendiği-ni.. üvey babasının ismini, onun Tophane Müşirliğinde binbaşı rütbesiyle görevli olması dolayısıyla Şinasi'nin Tophane'ye verilmesinin anlaşılması olduğunu belirten belgelerin uzun araştırmalar sonucunda elde edilebildiği" ifadeleri yer almaktadır (*Ebüzziya, 1997:336*). Ancak bu son iddiaların belgesi de eserde gözükmemektedir.

Şinasi'nin bir kız kardeşi ve bir hemşirezadesi olduğuna dair bir rivayetin bulunduğu; ancak bu rivayetin sağlıklı olmadığı; burada söz konu-

su olan kişilerin Şinasi'nin teyzesi ve teyzesi oğlu olabileceği belirtildikten sonra (*Ebüzziya, 1997: 42-43*) bir başka sayfada yazar, Şinasi'nin "kız kardeşinin ismini, kız kardeşinin oğlunun ismini" yine belgelere dayanarak tesbit etmiş bulunduğunu ifade etmektedir (*Ebüzziya, 1997: 336*). Ancak ne bu belgelere ne de sözü edilen kişilerin isimlerine eserin sayfaları arasında rastlamaktayız.

Şinasi'nin Ağâh Efendi ile birlikte çıkarmaya başladıkları Tercüman-ı Ahvâl gazetesinin yayın hayatının 1283 (1866) da sona erdiği belirtildikten sonra (*Ebüzziya, 1997: 192*) eserin bir başka yerinde Şinasi'nin 1871 Eylül'ünde vefatı sırasında çıkmakta olan gazeteler arasında Tasvir-i Efkâr'la birlikte Tercüman-ı Ahvâl de anılmaktadır (*Ebüzziya, 1997: 296*). Doğrusu, Tercüman-ı Ahvâl, 23 Şevval 1282 (12 Mart 1866) tarihinde 792. numarasıyla yayın hayatını noklatmış olup, bu gazetenin hurufatı Ermeni mürettep Malik'le birlikte 1867'de Londra'ya getirilmiş; önce Muhbir, ardından Hürriyet gazeteleri bu harflerle basılmıştır (*Er-tuğ, 1979: 171 dipnot*).

Şinasi'nin Meclis-i Maarifteki görevinden azliyle ilgili arz tezkeresi ve Padişah iradesi, doktor raporları, Şinasi'nin itiraz dilekçesi, Memleketeyn teftişi görevinin iptaliyle harcırah borcunun affedilmesiyle ilgili tezkere ve irade, Şinasi'nin Paris'e öğrenime gönderilmek için kendi el yazısıyla yazdığı dilekçe ile ilgili belgelerin ilk defa burda yayımlandığı eserde belirtmekte ise de (*Ebüzziya, 1997: 66-108, 112-118,132*) bu belgeler daha önce Bilgegil tarafından yayımlanmış bulunmaktadır (*Bilgegil, 1972*). Ziyad Ebüzziya'nın Şinasi ile ilgili bu çalışmasının yeni bir çalışma olmadığı her ne kadar biliniyor olsa da geciken basımıyla adı geçen belgeler daha önce yayımlanma imkânına ulaşmışlardır. Bu keyfiyetin hiç olmasa bir dipnotla belirtilmesi gerekirdi düşüncesindeyiz.

YANLIŞ BİLGİLER

Ziyad Ebüzziya'nın eserinde rastladığımız bazı bilgiler ise eldeki belge ve verilere uymamaktadır:

Şinasi'nin doğum tarihi üzerinde Ziyad Ebüzziya uzun uzadıya durmuş, sonuçta 1826 (1242) da karar kılmıştır (*Ebüzziya, 1997: 25*), Oysa onun da sözünü ettiği Basiret gazetesinin Şinasi'nin vefatı üzerine yazdığı haber bütün düğümleri çözmektedir. Haberde Şinasi'nin "henüz kırkbeşi aşmamış olduğu halde..." vefat ettiği yazılı olduğuna göre Şinasi'nin ölüm tarihi olan 29 Cemaziyülahır 1288'den kırkbeşi çıkarmamız düğümü çözmeye yetecektir. Bu takdirde 1243'ten daha öncesi bir tarihin karşımıza çıkması ihtimali kalmamaktadır. Bunun miladi karşılığı ise en erken 1827'dir (*Mermutlu, 1996: 7-9*). Oysa yazar hem Ebüzziya Tevfik'in verdiği tarihlerden biri olan -ama 1243 olmayan-1242'yi doğrulamak istediği hem de nedense hicri değil miladi hesaplama yolunu tercih ettiği için Şinasi'nin doğum yılını 1826 olarak kabul etmiştir.

Şinasi Tercüman-ı Ahvâl'i çıkarmaya başladığı sırada ülkede yayımlanmakta olan Fransızca gazeteler arasında Giampietri'nin Courier d'Orient gazetesinin de bulunduğu görüşü (*Ebüzziya, 1997: 156*) doğru değildir. Courier d'Orient'in yayın hayatına girmesi Tercüman-ı Ahvâl'den sonradır. 3 Cemaziyülahır 1277 tarihli ve 9 numaralı Tercüman-ı Ahvâl nüshasında Courier d'Orient'a dair şu haberin yer aldığını görmekteyiz: "Courier d'Orient yani Şark Ulağı ünvanıyla Dersaadet'te gayr-ı resmi olarak Fransızca bir gazetenin 1861 senesi ala-Franka Kânun-i sanisinin beşinci gününden itibaren başlanılacağı..." (*Mermutlu, 1996: 104*).

Şinasi'nin 1859'da Tercüme-i Manzume'si'nin ilk baskısını yaptığı matbaa da Courier d'Orient gazetesi matbaası (*Ebüzziya, 1997:*

157) olmayıp yine Gampietri'nin sahibi bulunduğu Presse d'Orient gazetesi matbaasıdır.

Presse d'Orient ve daha sonra Courier d'Orient gazetelerini çıkaran Giampietri'nin "birçok hususlarda o devrin pek çok Türk'ünden fazla Türk olduğu"na ilişkin değerlendirmeyi (*Ebüzziya, 1997: 157*) kuşkuyla karşılamak gerekir. Yazar bu görüşünde Ebüzziya Tefvik Bey'i olduğu gibi tekrarlamak hatasında bulunmaktadır (*Ebüzziya Tefvik, 1973: I, 61-63*). Gampietri'nin kimliği üzerinde "ihtilalci" gençlerin yanlı ve ifratkâr değerlendirmeleri dışında daha sağlıklı bilgilere hâlâ ihtiyacımız vardır.

"1850-1950 arasındaki yüz sene içinde Journal d'Orient dışında hiçbir azımlık gazetesinin kapatılma cezasına uğramadığı görüşü de yanlıştır. Nitekim dipnota kitabın yayma hazırlayamı tarafından da ifade edildiği gibi The Levant Herald gazetesi Çırağan olayından sonra üç ay kapatılıp editörü sınır dışı edilmiş (*Ebüzziya, 1997: 297 dipnot*); Presse d'Orient gazetesi 1859'da Kuleli olayı dolayısıyla hükümetçe kapatılmış olduktan başka Courier d'Orient gazetesi de "muzır" yayınları sebebiyle sık sık uyanlar almış ve sonunda o da kapatılmıştır. Yine Giampietri'nin 1879'da Fransızca-Bulgarca olarak yayımladığı gazete de Temmuz 1882'de aktardığı "bedhahane" haberler sebebiyle kapatılmış ve sahibi sınır dışı edilmiştir (*Koloğlu, 1992:11,442*),

Şinasi'nin azil iradesinde "...mesalih-i devlet hakkında muterizane şeyler yazmakta..." olduğundan söz edildiği halde yazarın "...Azil sırasına kadar gazetenin 106 sayısı çıkmıştır, bunların hiçbirinde, değil önemli, basit olarak bile, devlet işlerini tenkit eder mahiyette bir yazı yoktur!" hükmünde bulunması (*Ebüzziya, 1997:252-267*) gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Azlin öncesindeki günlere ait gazete nüshaları hakkıyla incelendiği takdirde bu tür "muterizane" yazılara rastla-rulacaktır (*Mermutlu, 1996: 22-25*).

Tasvir-i Efkâr "dört sayfa olarak çıkıyordu" ifadesindeki (*Ebüzziya, 1997: 212*) sayfadan kas-

dedilen eğer "yaprak" değilse, doğru değildir. Çünkü Tasvir-i Efkâr sekiz sayfa olarak çıkmaktaydı.

Namık Kemal'in 1278 Ramazanına ilişkin Talim-i Edebiyat'ta anlattığı olay birçok yazarımız gibi Ziyad Ebüzziya tarafından da doğru yo-rulanmamıştır. Bir yandan Tasvir-i Efkâr'ın dokuz aydır çıkmakta olduğu bir sırada Namık Kemal'in Şinasi'nin ilâhisiyle karşılaştığı ve hemen o gün gazeteye gidip yazı yardımına başladığı söylenirken öbür yandan Kemal'in bu ilk yazısının Tasvir-i Efkâr'ın 35. numarasında yani dördüncü ayında çıkan bir nüshada yayımlanmış olduğu gibi çelişkili yorumlarla karşılaşmaktayız (*Ebüzziya, 1997:213-215*), Doğrusu, Namık Kemal'in 1278 Ramazanında, yani Tasvir-i Efkâr henüz yayın hayatına girmeden Şinasi'nin "münacatı"yla karşılaşmış olduğu ve o senenin sonunda (28 Haziran 1862) yayına giren Tasvir-i Efkâr'a ilk fırsatta (en geç Ekim 1862) yardımcı olarak intisap etmiş olduğudur. Çünkü Şinasi, kasideleri gibi münacatını da, önce müstakil olarak, yaprak halinde yayımlamış, Tasvir-i Efkâr gazetesini çıkarınca aynı matbaada, ikinci ayına kalmadan Müntehabat-ı Eş'arım'ı yayımlamıştı. Namık Kemal'in gördüğü münacat -kendisi "ilâhi" diyor- Şinasi'nin şiir kitabının yayınından önceki basılmış ilk şeklidir. Şinasi şiir kitabım yayımladıktan sonra münacatını ayrıca müstakil olarak yayımlamış olamaz. Öyleyse Kemal'in "1278 Ramazanı.." ifadesi yanlı olmayıp Ziyad Ebüzziya'nın bunu "1279 Ramazanı..." diye düzeltmeye çalıştığı yorum yanlıştır (*Mermutlu, 1996: 21-22*).

Agâh Efendi 1832 doğumlu olduğuna göre Şinasi'den 6 (veya 5) yaş büyük (*Ebüzziya, 1997:167*) değil küçük olması gerekir.

"O devirlerde "sanayi" sadece sanat anlamının çoğulu olarak kullanılırdı. Sanayi bugünkü endüstri anlamında kullanılışı, sonraları meydana çıkmıştır" görüşüne (*Ebüzziya, 1997: 353 dipnot*) katılmayız. Sanayi kelimesinin endüstri anlamında kullanılışı o devirlerde (1863) başla-

mişti. Osmanlı Sanayi Sergisi, Islah-ı Sanayi Komisyonu, Sanayi Mekteplerinin açılışı bunun göstergesidir (*Mermutlu, 1996: 339 vd.; Sarc, 1940: 423 vd.*).

Şinasi'nin birinci Paris hayatının 1854 sonuna kadar sürdüğü görüşü (*Ebüzziya, 1997: 99-101*) elimizdeki bilgiler bakımından geçerliliğini yitirmiştir. Fatin Efendi Tezkiresinden hareket edilerek, Şinasi'nin 1854 sonunda veya Eylül sonunda kadar Paris'te olduğu düşünülse bile, bundan, Şinasi'nin Paris hayatının 1854 sonuna kadar sürdüğü sonucu çıkmaz. Nitekim bildiğimiz, Şinasi'nin 1855 Haziran sonu veya Temmuz başında İstanbul'a döndüğüdür (*Mermutlu, 1996:15*).

Buna bağlı olarak Şinasi'nin yurda döndüğü sırada Sadarete Kıbrıslı Mehmet Paşa veya Raşid Paşa'nın bulunduğu görüşü de (*Ebüzziya, 1997:103*) yanlışlanmaktadır. Çünkü Şinasi'nin yurda döndüğü günlerde Sadaret makamında Ali Paşa bulunmaktadır.

Şinasi dönünce tekrar Tophane-i Âmire Müşirliğindeki memurluğuna verilmiş olduğu görüşü (*Ebüzziya, 1997: 103*) doğru değildir. Tak-vim-i Vekayi'deki Şinasi'nin Maarif Meclisi üyeliğine atanmasıyla ilgili ilanda her ne kadar onun Tophane-i Âmire ketebesinden olduğu belirtilmekteyse de bu, Şinasi'nin o göreve yeniden getirilmiş olduğu anlamını taşımaz (*Bilgegil, 1972:15*). Şinasi Paris'te bulunduğu sürede zaten memuriyet görevini bırakmış değildi. Rütbe ve maaşı devam ediyordu. Hatta 1851 sonlarında Sadrazamın teklifi ile Paris'teyken maaşına zam yapıldığını biliyoruz (*Akıın, 1979: XI, 546*). Societe Asiatique kayıtlarında da o, "Osmanlı hükümetinin yüksek memuru" olarak geçer (*Akıın, 1979: XI, 547*). Şimdi, o, devam etmekte olan bu görevinden, kendisine saniye rütbesi sınıf-ı sani-si de tevcih edilmek suretiyle Maarif Meclisi üyeliğine geçiş yapıyordu. Şinasi dönüşünde Tophane-i Amire'de tekrar görevde bulunmadan doğrudan doğruya Meclis-i Maarif üyeliğine tayin edilmiştir (*Bilgegil, 1972:15*).

Yazar, imtiyaz sahibi sıfatıyla Şinasi'nin 161 numaradan itibaren gazetesi ismiyle imzasını koyduğunu haklı olarak belirten İslâm Ansiklopedisi'ndeki ifadeyi eleştirmekte geçerli bir gerekçeye dayanmamaktadır. Yazara göre, gazetenin üst kısmında açıklamasız olarak sadece "Şinasi" isminin konmuş olduğuna tanık olmaktadır (*Ebüzziya, 1997: 225 dipnot*). Şeklen böyle olsa bile gerçekte Şinasi, o güne kadar gazetesine imza etmediği ismini bu sayıdan itibaren gazetenin sahibi sıfatıyla imzalamaya başlamıştır. 1864 (2 Şaban 1281) tarihinde yürürlüğe giren Matbuat Nizamnamesinin 40. maddesi "gazetenin sahip veya müdürünün... tabettiği gazetenin zirinde imzası beraber olarak tab ile öyle neşredek" olmasını amirdir (*İskit, 1993: 692*). Nitekim daha sonra bu durum düzeltilip imza gazetenin altında yer almaya başlayacağı gibi imza sahibinin kim olduğu da sahib-i imtiyazın vekili ifadesiyle belirtilecektir.

Şinasi'nin biyografisi üzerinde duran hemen herkesin değinmeden geçemediği bir mesele de onun lügat çalışmasının akibetidir. Şinasi'nin son günlerine kadar üzerinde çalıştığı bu önemli eser ülkenin ve Avrupa'nın çeşitli kütüphanelerinde araştırılmış ama bir izine rastlanamamıştır. Ziyad Bey de bu noktadaki ihtimalleri sonuçsuz bir biçimde çoğaltmaktan başka önümüze bir şey koymuş değildir. Özellikle Daniel Silaki'nin, bu eseri başka eserlerle beraber Şinasi'nin ailesin-* den satın almış olacağı ihtimali öne çıkarılarak Silaki'nin kitapları ve arşivinin intikal ettiği yerlere dikkat çekilmektedir.

Namık Kemal'in bir mektubunda Şinasi'nin lüğatinin akibetiyle ilgili soruya ne yazık ki hazin bir şekilde cevap verilerek nokta konduğu halde herhalde Ziyad Bey 1973'te yayımlanan bu mektubu göremeden bu satırları kaleme almış olduğu için Şinasi'nin lüğatini hâlâ bir yerlerde ve umutla aramaktadır. Oysa Şinasi'nin basıma hazırladığı lügati yanarak çoktan yok olmuştur (*Mermutlu, 1996: 81; Tansel, 1973: III, 26-27*).

Kitapta Şinasi'nin eserlerinden seçilen parçaların oluşturduğu bölümdeki okuma yanlışları bir dizgi hatasının başaramayacağı kadar seçme yanlışlardır demek zorundayız. Şinasi'nin eseri yanlış yazılmaktan ziyade gerçekten insafsız bir şekilde yanlış okunmuştur. "Kuvvetlenir" yerine kutlanır; "araz" yerine ırz; "Borsa sokağı" yerine Bursa sokağı; "minkaşe" yerine münakkaşa; "cism-i şeffaf yerine çeşm-i şeffaf; "şahideyn" yerine şahidin; "şi'râ" yerine şi'ri; "verka" yerine varaka vb. tahminde güçlük çekmeyeceğimiz cinsten yanlışlar Şinasi'nin metinlerini okunmaz ve anlaşılmaz hale getirmiştir.

SONUÇ

Kendisinden Şinasi'nin hayatıyla ilgili bir

KAYNAKLAR

- AKÜN, Ö. Faruk (1979), "Şinasi", *İslâm Ansiklopedisi*, 2. baskı, Milli Eğitim Basımevi, C. XI., s. 445-460, İstanbul.
- BİLGEGİL, M. Kaya (1972), *Şair Şinasi*, İrfan Matbaası, İstanbul.
- EBÜZZİYA Tevfik (1329), *Numune-i Edebi-yat-ı Osmaniye*, Matbaa-i Ebüzziya, Kos-tantiniyye; (1973), *Yeni Osmanlılar Tarihi*, C. I, Kervan Yayınları, İstanbul.
- EBÜZZİYA, Ziyad, (Yayına Hazırlayan: Hüseyin Çelik) (1997), *Şinasi, İletişim Yayınları*, İstanbul.
- ERTUĞ, Hasan Refik (1979), *Basım ve Yayın Hareketleri Tarihi*, İ.Ü.İ.F. Gazetecilik Enstitüsü Yayınları, Yenilik Basımevi, İstanbul.

kısım soruları ve eksiklikleri tamamlamasını beklediğimiz Ziyad Ebüzziya'nın bu çalışması beklentilerimize kısmen cevap vermiştir. Eserde ileri sürülen kimi hükümlerin boşlukta durması eserin sistematüğinde bir yanlışlık veya eserden bazı sayfaların gelişigüzel çıkarılmış olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Müdakkik bir araştırmacı olarak tanıdığımız Ziyad Ebüzziya'nın eserinde bu kadarlık bile eksiklik ya da çelişkinin bulunuyor olması, ancak sağlığında eserini bir daha gözden geçirememiş olmasıyla açıklanabilir.

Bizim burada yapmaya çalıştığımız şey, eldeki veriler ışığında Şinasi ve eseriyle ilgili yeni bilgilere dikkati çekerken bilgi yanlışlarına da işaret eden bir çaba ortaya koymaktan ibarettir.

- İSKİT, Servet (1939), *Türkiye'de Matbuat Rejimleri*, Ülke Matbaası, İstanbul.
- KOLOĞLU, Orhan (1992), "Courrier d'Orient", *Dünden Bugüne İstanbul Ans.*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı'nın Ortak Yayımları, C. II, İstanbul.
- MERMUTLU, Bedri (1996), *Sosyal Düşünce Tarihimizde Şinasi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü.S.B.E. Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- SARC, Ömer Celal (1940), "Tanzimat ve Sanayimiz", *Tanzimat I*, Maarif Matbaası, s. 423-440, İstanbul.
- TANSEL, Fevziye Abdullah (1973), *Namık Kemal'in Hususi Mektupları*, C. III, T.T.K.. Yayınları, Ankara.

ON ZİYAD EBÜZZİYA'S OPINIONS ABOUT ŞİNASİ

Assis. Prof. Bedri MERMUTLU

Uludağ University, Faculty of Science and Arts

ABSTRACT

What we know about Şinasi's life, who occupies an important place in the post-Tanzimat Ottoman intellectual and literary life, is unfortunately far from being proportionate with his science and influence. We owe the first and primary information about Şinasi's life to the works of Ebüzziya Tevfik who was a contemporary of him. However, the fact that Ebüzziya Tevfik's grandson, Ziyad Ebüzziya was deeply interested in Şinasi too, is a very pleasant coincidence which is likely to make all Şinasi lovers be indebted to the Ebüzziya family. Ziyad Ebüzziya's work, Şinasi, which was published by Hüseyin Çelik in 1997, does not only give us some new information but also enables us to revise and discuss the available information. Ziyad Ebüzziya's book informs us, albeit sometimes in a contradictory way, about the profession of Şinasi's father, the primary school he attended, his addresses in France and processes like the foundation of Societe Orientale. The house he lived in, his mother's second marriage, the claim that he had a sister and a cousin, and things concerning the newspaper Tercüman-ı Ahval are all unearthed in this book.

This article, includes among other things, some different ideas of Ziyad Ebüzziya on Şinasi's date of birth, his first meeting with Namık Kemal, the date of his return to İstanbul, his first duty, the information about the newspaper Tasvir-i Efkâr and the dictionary prepared by Şinasi.

Key Words:

Şinasi, Tercüman-Ahvâl, Tasvir-i Efkâr, Lügat (dictionary)

О ВЗГЛЯДАХ ЗИЯДА ЭБУЗЗИЯ О ШИНАСИ

Доц. д-р Бедри МЕРМУТЛУ

Университет Улудаг

Факультет естественных и гуманитарных наук

РЕЗЮМЕ

К сожалению, мы мало знаем о Шинаси, который занимает очень важное место в интеллектуальной и литературной жизни Османской империи в пост-танзиматский период. Первичной и основной информацией о Шинаси мы обязаны Эбуззия Тевфик Бюю, который был современником Шинаси. Тот факт, что внук Эбуззия Тевфик Бюю, Зияд Эбуззия, продолжил интерес к Шинаси является отрадным фактом и это еще раз подчеркивает благодарность любителей Шинаси к семье Эбуззия. Произведение Зияда Эбуззия «Шинаси», опубликованное Хусейином Челиком в 1997 году, преподносит нам новые факты, а также даёт нам возможность пересмотреть многое заново и обсудить некоторые моменты.

В произведении Зияда Эбуззия мы находим до этого неизвестные факты о должности отца Шинаси, его начальной школе, его месте проживания во Франции, ориенталистическом обществе, а также противоречивую информацию о доме, где жил Шинаси, о втором браке его матери, проблеме существования его сестры, племянника, газете Терджюман-и Ахвал. В этой работе у нас есть возможность осветить наши суждения, отличающиеся от взглядов автора, о дате рождения Шинаси, знакомстве Намык Кемаля с Шинаси, дате возвращения Шинаси в Стамбул и его первой должности, деталях о газете «Тасвир-и Эфкар» и словаре, составленном им.

Ключевые слова:

Шинаси, Терджюман-и Ахваль, Тасвир-и Эфкар, Словарь

